

Rikosseuraamuslaitoksen raportti

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen projekti väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistamiseksi

01.08.2016-28.02.2018

28.2.2018

Sisällys

1. Projektin kuvaus	3
2. Käsitteet	4
2.1 Väkivaltainen ekstremismi	4
2.2 Radikalisoituminen.....	4
3. Radikalisoitumisprosessi vankilassa.....	5
3.1 Väkivaltaista ääriajattelua kannattavat vangit	6
3.2 Radikalisoija vankilassa	7
3.3 Kuka radikalisoituu?	7
4. Terrorismi	8
4.1 Vangit ja terrorismi	9
5. Tilannekuva Suomessa	10
6. Tunnistaminen.....	11
7. Havainnot	13
8. Työskentely ääriajatteluun liittyvän vangin kanssa	14
8.1 Interventiot.....	14
8.2 Arviointi.....	15
8.3 Turvallinen laitossijoittelu	16
8.4 Kuntouttava toiminta.....	17
9. Henkilökunnan osaaminen.....	18
10. Tiedonhankinta	19
11. Tiedonvaihto.....	20
12. Lainmuutostarpeet	21
13. Yhteenveto	22
14. Lähteet	23

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen projekti väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistamiseksi

01.08.2016 - 28.02.2018

Helmikuu 2018

Projektin lopullinen raportointi. Raportissa kerrotaan väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvää perustietoa, tietoa RISE:n projektista, sen menetelmistä, tuloksista sekä esitetään suosituksia Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan.

Projektipäällikkö:

ESRA Turvallisuuspäällikkö Juha Eriksson

Raportin laatijat:

Projektityöntekijä Jouni Holappa

Projektityöntekijä Ville Pennala

Raportin laatimisessa vaikuttaneet asiantuntijat:

Projektilla on ollut projektiryhmä, joka on seurannut projektin etenemistä. Projektiryhmään on kuulunut keskushallinnon virkamiehiä ja yhdyshenkilöitä alueen yksiköistä. Projektityöntekijät ovat saaneet asiantuntija-apua myös uskontotieteellisiin-, sosiologisiin ja psykologisiin teemoihin liittyen.

1. Projektin kuvaus

Projekti käynnistettiin 01.08.2016 ja se päättyi 28.02.2018. Projektin päätavoitteeksi asetettiin ensisijaisesti toimintatapojen kehittäminen, joilla voidaan havaita vankiloissa tapahtuvaa ekstremististä radikalisoitumista. Projektityöntekijöiden tehtäviin kuului myös tutkia menetelmiä radikalisoitumisen ehkäisemiseksi ja kehittää toimivia vaihtoehtoja turvalliseen laitossijoitteluun. Projektille asetetut tavoitteet saavutettiin ja toimintatapoja kuvataan tässä raportissa.

Projektin keskeisenä tehtävänä on ollut Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan kouluttaminen, jotta luotuja toimintatapoja voidaan ottaa käyttöön laitoksissa, sekä tarjota henkilökunnalle paremmat valmiudet tehdä luotettavia havaintoja koskien vankeja, jotka ovat alttiita radikalisoitumiselle tai joiden toiminta viittaa jo ekstremistiseen aatemaailmaan.

Projektin aikana koulutettiin arviolta yli 400 Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä. Koulutusta järjestettiin luentomuodossa neljäntoista eri vankilan henkilökunnalle ja seitsemälle eri tiedonhankinta- ja turvallisuustiimille. Koulutuksiin on osallistunut henkilökuntaa myös seitsemästä eri yhdyskuntaseuraamustoimistosta, neljästä arviointikeskuksesta, kahdesta vankilan poliklinikasta sekä Vantaan psykiatrisesta vankisairaalasta. Luentoja on pidetty muille viranomaisille, sekä esitelmöity myös Euroopassa, käsitellen Suomen toimintatapoja ja tilannekuvaa. Lisäksi projektin työntekijät ovat osallistuneet muuhun kansainväliseen yhteistyötoimintaan, sekä ulkomailla järjestettyyn koulutukseen.

Projektin aikana pyrittiin parantamaan Rikosseuraamuslaitoksen sisäistä, sekä yhteistyöviranomaisten- ja muiden toimijoiden välistä tiedonvaihtoa. Erityisesti Etelä-Suomen alueen yksiköiden tiedonvaihdon kehittäminen oli tärkeässä asemassa. Tavoitteena oli, että radikalisoitunut vanki voidaan ohjata vankeusaikana mahdollisten tukitoimien piiriin, laitossijoittelu heidän osaltaan olisi mahdollisimman turvallinen, sekä toimiva ja että vangin vapautuessa viranomaisilla olisi mahdollisimman paljon tietoa vangin tulevaisuuden suunnitelmista. Yhteistyö vankiloiden tiedonhankinnan kanssa maanlaajuisesti ja riskiarvioiden tuottaminen liittyi oleellisesti tähän toimintaan. Tiedonvaihto eri toimijoiden välillä kehittyi merkittävästi. Toiminnan vakiinnuttaminen, sekä sopimusten tekeminen selkeyttäneen tilannetta entisestään jatkossa.

Projektin toiminnassa keskityttiin väkivaltaisen ekstremismin kaikkiin muotoihin, eikä sitä kohdistettu ainoastaan uskonnolla perusteltuun ekstremismiin.

Projektin alkaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että viimeisen viiden vuoden aikana Euroopassa tapahtuneet mm. ISIL-järjestön nimissä tehdyt iskut paljastavat toistuvan kaavan, jossa iskujen tekijöillä ja iskuihin liittyvillä henkilöillä on rikollis- ja vankilataustaa.

2. Käsitteet

Väkivaltaisia ääriliikkeitä on useita, ja väkivaltainen ekstremismi on tuttu ilmiö Euroopan maiden lisäksi myös muissa maailman maissa. Aatemaailmalla perusteltua väkivaltaa kannattavat esimerkiksi eräät äärioikeistolaiset ja äärivasemmistolaiset järjestöt sekä väkivaltaiset poliittiset, yhteiskunnalliset, uskonnolliset ja muut aatesuuntaukset. Ääriliikkeiden yhteinen nimittäjä on se, että ne kaikki pyrkivät edistämään ideologisia tavoitteitaan käyttämällä väkivaltaa. (Euroopan neuvoston käsikirja radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamuspalveluissa.)

2.1 Väkivaltainen ekstremismi

Väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla tai ideologialla perustellen. (Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017 Sisäministeriön julkaisu.)

2.2 Radikalisoituminen

Väkivaltainen radikalisoituminen on prosessi, jonka myötä yksilöt päätyvät käyttämään väkivaltaa, uhkaamaan sillä, kannustamaan siihen tai oikeuttamaan sen aatemaailmalla perustellen. Väkivaltainen radikalisoituminen voi johtaa siihen, että henkilö liittyy väkivaltaisiin ekstremistisiin ryhmiin tai toimintaan. Äärimmillään väkivaltainen radikalisoituminen voi johtaa terroristisiin tekoihin. (Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017 Sisäministeriön julkaisu.)

3. Radikalisoitumisprosessi vankilassa

Radikalisoitumisprosessiin liittyvä vieraantuminen yhteiskunnasta ja sen normeista voimistuu helposti vankilassa, joka on rajoitettu ympäristö verrattuna siviilimaailmaan tai normaaliin yhteiskuntaan. Ryhmytyminen vankiloissa on yleistä ja erilaisten ryhmien tarjoama suoja tai mahdollinen status houkuttelee useimpia vangeista ja voi altistaa heidät myös radikalisaatiolle. Uuden identiteetin rakentaminen sekä "oikeutuksen" saavuttaminen teoilleen ja ajattelulleen voi motivoida yllättävän voimakkaasti radikalismista viehättynyttä vankia. Radikalisaatiolle altistavat juurisyyt ovat olemassa usealla vangilla jo valmiina. Vankeuden aikana on mahdollista altistua erilaisille työntäville ja vetäville tekijöille, jotka vaikuttavat prosessiin.

Vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamuspalveluissa on tärkeää tunnistaa radikalisoituneet ja radikalisoitumisvaarassa olevat vangit sekä rikosseuraamusasiakkaat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Heidän joukostaan on pystyttävä tunnistamaan jo radikaalisti ajattelevien lisäksi radikalisoitumisvaarassa olevat henkilöt, jotka on tuomittu muista kuin terrorismiin tai väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvistä rikoksista. Samoin on tunnistettava ne rikosentekijät, jotka perustelevat väkivallan käyttöä aatemaailmalla, mutta on kuitenkin tuomittu jostain muusta väkivaltarikoksesta.

Väkivaltaiseen radikalisoitumiseen liittyvät tunnusmerkit voidaan havaita ja niiden kehittymistä on myös mahdollista seurata. Kaikki tunnusmerkit eivät kuitenkaan esiinny kaikissa radikalisoituvissa henkilöissä, mikä vaikeuttaa arviointia. Kaikki väkivaltaiset ekstremistit eivät myöskään kuulu ääriajattelua kannattavaan ryhmään tai yhteisöön, vaan joukossa on myös yksinäisiä toimijoita, joita joissain yhteyksissä kutsutaan yksinäisiksi susiksi. (Euroopan neuvoston käsikirja.)

3.1 Väkivaltaista ääriajattelua kannattavat vangit

Väkivaltaisten ekstremistien motivaatiotekijöissä, poliittisissa ja ideologisissa näkemyksissä, kaltoin kohdelluksi tulemisen kokemuksissa, arvoissa, asenteissa, luonteenpiirteissä ja henkilöhistoriassa on maailmanlaajuisesti havaittu merkittäviä eroja muihin rikosentekijöihin verrattuna. Huomioitavia asioita ekstremisteihin liittyen ovat myös henkilön pitkäjänteinen tahtotila ja henkinen kapasiteetti, sekä mahdolliset suojaavat tai riskejä lieventävät tekijät. Indikaattoreilla ja henkilöön liittyvillä tiedoilla on merkitystä, kun tehdään väkivaltaisia ekstremistejä tai radikalisoitumisvaarassa olevia vankeja koskevia päätöksiä, jotka perustuvat arvioituun riskiin. Tiedoista on hyötyä myös määrittäessä henkilökohtaisen intervention tavoitteita ja sovellettavia menetelmiä tilanteeseen puuttumiseen, joilla pyritään torjumaan, ehkäisemään tai muuttamaan väkivaltaista ääriajattelua. Väkivaltaisilla ekstremisteillä ole yhtä tiettyä profiilia, eikä yhtä yhteistä määrittävää tekijää, esimerkkeinä ikä, sukupuoli, koulutus, lapsuudenkoti, mielenterveyden tila, kansalaisuus, etnisyys tai henkilökohtainen tausta. Väkivaltaiset ekstremistit ovat omaksuneet tietyn ideologian ja tavoitteidensa ajamiseksi he ovat valmiita turvautumaan väkivaltarikoksiin, mutta muilta osin heistä monet ovat täysin "normaalisti" toimivia yksilöitä. Joillakin radikalisoitumisvaarassa olevilla ja jo radikalisoituneilla henkilöillä voi olla mielenterveyden ongelmia, mutta mielenterveysongelmat eivät ole tätä kyseistä ryhmää määrittävä tekijä. Monet rikosentekijöistä ovat tavallisesta perheestä, osa ei. Väkivaltaista ääriajattelua kannattavien joukossa tiedetään olevan korkeasti koulutettuja henkilöitä, kuten lääkäreitä ja insinöörejä, mutta myös alhaisen koulutustason omaavia tai koulunsa kesken jättäneitä. (Euroopan neuvoston käsikirja.)

Projektin aikana havaittiin, että väkivaltaista ekstremismia ja radikalisoitumista esiintyy myös Suomen vankiloissa. Lähtökohta vankiloissa tapahtuvalle väkivaltaiselle radikalisoitumiselle on altistuminen aatteelle tai ideologialle, jossa on ekstremistisiä piirteitä. Altistuminen tapahtuu yleisimmin toisen vangin tai vankilajengin vaikutuksesta. Karismaattiset johtohahmot vankien joukossa radikalisoivat johdonmukaisesti muita. Suomen vankiloissa havaittujen henkilöiden joukossa on nuoria aikuisia, vanhempia ihmisiä ja jopa nuorisorikollisia. Suomessa ekstremistiseen toimintaan liitetyt vangit ovat kaikki miehiä. Osa toimii johtajina, osa seuraajina ja osa hyödyntää ääri-liikehdintää omissa rikollisissa pyrkimyksissään. Internetin ollessa rajoitettu vankiloissa, ekstremistinen materiaali löytyy kirjojen tai cd-levyjen muodossa tai se on itse tuotettua. Myös vankilan ulkopuoliset asiat voivat ruokkia vangin radikalisoitumista muurien sisällä. Yhteydenpito ekstremistisiin verkostoihin, tuttavapiiriin, auktoriteetteihin ja saman ajatusmaailman jakaviin sukulaisiin voi toimia polttoaineena katkeroitumiselle ja vihan lisääntymiselle. Kipinä ekstremistiseen toimintaan vankilassa voi leimahtaa myös median ja tiedotusvälineiden vaikutuksesta.

Rikosseuraamuslaitoksen havaintojen perusteella suurin radikalisoitumisen uhka liittyy vankeihin, jotka altistuvat radikaali-islamistiselle/jihadistiselle tai äärioikeistolaiselle aatteelle. Havaitut henkilöt ovat pääsääntöisesti sijoitettuna Etelä-Suomen alueella, mutta havaintoja tulee jatkuvasti alueellisesti kaikilta osin, useista Suomen vankiloista. Osa projektin aikana havaituista vangeista oli radikalisoitunut jo ennen vankilaan saapumistaan. Suomen vankiloissa havaittiin olevan henkilöitä, joilla on kykyä ja tahtoa terroristiseen toimintaan. (Väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistaminen, väliraportti.)

3.2 Radikalisoija vankilassa

Projektin aikana havaitut, niin sanotut johtohahmot, radikalisoijat osoittautuivat pääsääntöisesti järjestelmällisiksi ja päättäväisiksi henkilöiksi. Radikalisoija voi "syntyä" tai kehittyä vankeudessa, mutta osassa tapauksissa heidän radikalisoitumisensa oli tapahtunut tietävästi jo ennen vankilaan saapumista.

Karismansa ja esiintymistaitonsa ansiosta heidän vaikutuksensa muihin vankeihin on toimivaa. Vankilassa tapahtuvaan prosessiin kuuluu radikalisaatiolle alttiiden vankien johdonmukainen rekrytointi, ideologian opettaminen, psykologinen manipulointi ja hyväksikäyttäminen. Havaintojen mukaan, radikalisoijat pystyivät joissain tilanteissa manipuloimaan myös henkilökuntaa varsin taitavasti.

Radikalisoitumisprosesseja vauhditetaan vankiloissa johtohahmojen tarkoituksellisella toiminnalla, jolla pyritään luomaan eripuraa ja vastakkainasettelua henkilökunnan, sekä vankien välille.

Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa määräysten kyseenalaistamista ja sitä, että ideologia nostetaan vallitsevan lainsäädännön ja määräysten yläpuolelle.

3.3 Kuka radikalisoituu?

Selkein ja voimakkain havaittu työntävä tekijä Suomen vankilaradikalisaatiossa on katkeruus. Se luo otollisen pohjan koko prosessille. Moni vangeista on elämänsä aikana kohdannut useita vastoinkäymisiä, mutta yhteisenä tekijänä heillä usein on, että omasta näkökulmasta syyllinen näihin tapahtumiin on aina joku muu kuin hän itse. Tämä lähtökohhta mahdollistaa sen, että henkilölle voi olla tyypillistä kohdistaa katkeruutta ja voimakasta syyllistämistä kohteisiin, jotka hänen mielestään ovat epäoikeudenmukaisuuden aiheuttajia. Väärän henkilön lähetyvillä ja hänen käsittelyssään katkeruutta, sekä muita epäoikeudenmukaisuuden tunteita, joita prosessin kohteella ilmenee, on helppo ruokkia ja sitä kautta vaikuttaa yksilön radikalisoitumiseen vankilassa.

Vankilassa ihminen on poissa päivittäisestä lähipiiristään ja mahdollisesta tukiverkostostaan, joilla voisi olla heihin myönteinen vaikutus. Joillain ulkomaalaisilla vangeilla ei ole läheisiä ollenkaan ja heidät on helppo houkutella vankilassa erilaisiin ryhmiin/jengeihin tai muuhun kyseenalaiseen toimintaan. Radikalisoijat hakeutuvat heidän seuraansa tarjoamaan suojaa, ohjausta ja näennäistä ystävyyttä.

Vankilat ovat paikkoja, joissa pelolla ja sen luomalla statuksella on merkitystä. Osa vangeista voi tietoisesti hakeutua radikaalin ryhmän toimintaan saadakseen uskottavan statuksen. Tällainen kiinnittyminen ryhmään voi olla myös väliaikaista, eikä havaintojen perusteella kaikkien henkilöiden kohdalla kuitenkaan johda syvempään radikalisoitumiseen.

4. Terrorismi

Rikosseuraamuslaitoksen omaan toimintaan vankeuslain mukaan kuuluu vankeuden aikaisen rikollisuuden estäminen. Todennäköisesti terrorismirikoksiin syyllistymisen mahdollisuutta vankeuden aikana ei ole lainkaan tähän mennessä tarpeellisella vakavuudella pohdittu. Tämän tyyppisten rikosten tekeminen vankilassa tai vankilasta käsin ei ole kuitenkaan välttämättä erityisen haastavaa. Projektin aikana tulleiden havaintojen sekä vihjeiden perusteella vangeilla on motivaatiota ja aikaa terroristiseen toimintaan, sekä myös mahdollisia yhteyksiä kansainväliseen terrorismiin.

34 a luku (24.1.2003/17) Terrorismirikoksista 6 § (24.1.2003/17) Määritelmät:

Rikoksenteijällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on:

- 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa;
- 2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin;
- 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai
- 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.

Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Kansainvälisellä järjestöllä tarkoitetaan hallitustenvälistä tai merkityksensä ja kansainvälisesti tunnustetun asemansa perusteella siihen rinnastettavaa järjestöä.

2 § (24.1.2003/17) Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu

3 § (24.1.2003/17) Terroristiryhmän johtaminen

4 § (26.9.2003/832) Terroristiryhmän toiminnan edistäminen

4 a § (21.12.2007/1370) Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten

4 b § (12.12.2014/1068) Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten

4 c § (12.12.2014/1068) Värväys terrorismirikoksen tekemiseen

5 § (24.1.2003/17) Terrorismin rahoittaminen

5 a § (12.12.2014/1068) Terroristiryhmän rahoittaminen

(FINLEX)

4.1 Vangit ja terrorismi

Suomen vankiloissa ei ole tämän raportin kirjoittamisen aikana ollut yhtään terroristisesta rikoksesta tuomittua vankia (ei lainvoimaisia tuomioita). Projektin aikana kuitenkin oli kolme tällaisesta rikoksesta epäiltyä tutkintavankia.

Jo pelkästään Euroopassa on ollut selkeästi näkyvissä millainen merkitys vangeilla on ollut terrorismiin ja tapahtuneisiin iskuihin liittyen. Huomioitavaa on myös se seikka, että usein heidät oli aiemmin tuomittu muusta rikoksesta, kuin terrorismista. (Virallinen uhrien lukumäärä voi vaihdella lähteestä riippuen, tässä tilastossa on sisälletty mukaan myös tekijät.)

Euroopassa 2012-2017 tapahtuneita terrori-iskuja, joissa tekijä on ollut entinen vanki:

2012 Toulouse ja Montauban, Ranska (8 kuollutta, 5 loukkaantunutta):	Mohammed Merah
2014 Bryssel Belgia (4 kuollutta):	Mehdi Nemmouche
2015 Pariisi , Ranska (20 kuollutta, 22 loukkaantunutta):	Chérif Kouachi, Amedy Coulibaly
2015 Kööpenhamina, Tanska (3 kuollutta, 5 loukkaantunutta):	Omar Abdel Hamid El-Hussein
2015 Pariisi, Ranska (137 kuollutta, 368 loukkantunutta):	Abdelhamid Abaaoud, Salah Abdeslam
2016 Bryssel, Belgia (35 kuollutta, 340 loukkaantunutta):	Ibrahim El Bakraoui, Khalid El Bakraoui
2016 Magnanville, Ranska (3 kuollutta):	Larossi Abballa
2016 Saint Etienne Du Rouvray, Ranska (3 kuollutta):	Adel Kermiche
2016 Berliini, Saksa (12 kuollutta, 56 loukkaantunutta):	Anis Amri
2017 Lontoo, Iso-Britannia (6 kuollutta, 49 loukkaantunutta):	Khalid Masood
2017 Pariisi, Ranska (2 kuollutta, 3 loukkaantunutta):	Karim Cheurfi
2017 Barcelona, Espanja (24 kuollutta, 152 loukkaantunutta):	Abdelbaki Es Satty

5. Tilannekuva Suomessa

Tällä hetkellä (tammikuu 2018) ilmiöön liittyen on havaittu 112 henkilöä Suomen vankiloissa.

Radikaali islamismi

Vankilassa:	34
Valvonta/vapaus:	17
Asiakassuhteessa yhteensä:	51

Vapaus, ei valvontaa:	25
Yhteensä:	76

Ääri-oikeisto

Vankilassa:	13
Valvonta/vapaus:	6
Asiakassuhteessa yhteensä:	19

Vapaus, ei valvontaa:	9
Yhteensä:	28

Muu

Vankilassa:	3
Valvonta/vapaus:	3
Asiakassuhteessa yhteensä:	6

Vapaus, ei valvontaa:	2
Yhteensä:	8

Asiakassuhteessa:	76
Tuomion suorittaneet:	36

<u>Kokonaismäärä:</u>	<u>112</u>
-----------------------	------------

6. Tunnistaminen

Radikalisoituminen on yksilöllinen prosessi, eikä sille voida määritellä tiettyä aikaväliä tai samaa toistuvaa kaavaa kaikissa tapauksissa. Vankilat ovat pääsääntöisesti suljettuja, sekä valvottuja ympäristöjä ja näin ollen ne tarjoavat erityiset mahdollisuudet radikalisoitumisen havaitsemiselle. Vankiloiden toimintaympäristö on poikkeuksellinen ja tarjoaa viranomaisille mahdollisuuden lähes ympärivuorokautiseen kohdehenkilön tai -ryhmän tarkkailuun. Henkilössä tapahtuvien muutosten seuraaminen sekä luotettava arviointi on ennen kaikkea mahdollista ja jopa todennäköisempää vankilaympäristössä kuin vankilan ulkopuolella.

Dynaaminen turvallisuus vankiloissa, lähityö, viranomais- ja moniammatillinen yhteistyö, sekä vankiloiden tiedonhankintatoiminta ovat avain ilmiön tunnistamiseen ja sen ehkäisyyn. Ilmiön tunnistaminen on laaja kokonaisuus, mutta jo valmiiksi ammattitaitoisen henkilökunnan lisäkoulutuksella voidaan entisestään vaikuttaa havaintojen laatuun ja luotettavuuteen. Radikalisoitumisen varhainen tunnistaminen tarjoaa parhaan mahdollisen tilanteen prosessin katkaisemiseksi.

Väkivaltaan motivoivan syyn tai syiden tunnistaminen on tärkeää. Väkivallan käytön aatemaailmalla perustelevilla henkilöillä on tiettyjä ominaispiirteitä, jotka poikkeavat muista rikoksentekeijöistä ja rikollisryhmistä. Poikkeavat ominaispiirteet vaikuttavat vankilassa olevien yksilöiden radikalisoitumisen todennäköisyyteen, heidän integroitumiseensa takaisin yhteiskuntaan sekä yksilöllisesti suoritettaviin riskiarviointeihin ja sovellettaviin interventioihin. Muista rikoksista tuomituille suunnatuista kuntoutusohjelmista ei yleensä ole merkittävää hyötyä radikalisoituneille rikoksentekeijöille, eikä niillä näin ollen pystytä ehkäisemään aatemaailmalla perusteltua väkivaltaa tai väkivaltaista ääriajattelua. (Euroopan neuvoston käsikirja)

Toimintatavat ilmiön tunnistamiseen pystytään pääsääntöisesti liittämään Rikosseuraamuslaitoksella jo käytössä oleviin menetelmiin. Vankilatiedonhankinnan osalta toiminnan valtakunnallinen organisointi tulee ottaa huomioon, jotta Rikosseuraamuslaitos pystyy tehokkaasti vastaamaan nykypäivän haasteisiin ja muuttuneeseen tilanteeseen kentällä. Lisäresursseja myönnettiin Rikosseuraamuslaitokselle vuoden 2018 budjettiin ja tulevaisuudessa jää nähtäväksi ovatko resurssit edelleenkin riittäviä.

Kolme tärkeintä tekijää tunnistamisessa:

1. Päivittäinen työskentely vankilassa ja valvontahenkilöstön resurssien varmistaminen.
2. Vankilatiedonhankinta.
3. Viranomaisyhteistyö ja tiedonvaihto.

Tiivistelmä:

- ❖ Dynaaminen turvallisuus on keskeisessä asemassa
 - Vuorovaikutus, läsnäolo, päivittäinen kommunikointi.
- ❖ Rikostyyppi ja taustat
 - Viranomaisten tiedonvaihto.
- ❖ Vankilassa tapahtuva väkivalta
 - Syyn selvittäminen.
- ❖ Käytös, ulkoiset ominaisuudet tai yhdistelmä
 - Havaintojen keskiössä henkilössä tapahtuva muutos.
- ❖ Vankilan tarkastustoiminta
- ❖ Vankilatiedonhankinnan erikoisosaaminen
- ❖ Arviointityökalut
- ❖ Henkilökunnan koulutus

7. Havainnot

Vangeista saadut havainnot ovat eriasteisia. Osa havainnoista on rikosseuraamusalalla toimivien viranomaisten näkemyksen mukaan erittäin vakavia. Havainnot tähän asti on saatu huomattavan pienillä resursseilla. Voidaan olettaa, että mahdollisesti resurssien lisääntyessä ja henkilökunnan koulutuksen myötä havainnot tarkentuvat ja havaintojen lukumäärät kasvavat entisestään. Havainnot ovat olleet valtakunnallisia.

Havainnot koskevat pääsääntöisesti radikaalia islamismia ja äärioikeistoa:

- Väkivalta, uhkailu.
- Vihan ja vastakkainasettelun lietsominen.
- Myönteinen suhtautuminen terrorismiin, esimerkiksi iskujen juhliminen.
- Ääriliikkeisiin ja ekstremistiseen toimintaan liittyvä rekrytointi, sekä mahdolliset yhteydet kansainväliseen terrorismiin.
- Jengiytyminen.
- Ekstremistisen materiaalin kuluttaminen ja tuottaminen.

Esimerkkejä:

- Saadun tiedon mukaan vangilla esiintyy radikaaleja, sekä ekstremistisiä ajatuksia, jotka viittaavat raa'an väkivallan ihannointiin. Hän on vankilassa ollessaan tuottanut ekstremististä materiaalia.
- Tehtyjen havaintojen mukaan, vanki oli äänekkäästi juhlinut erästä terrori-iskua, sekä esittänyt myönteisiä kannanottoja liittyen terrorismiin. Vanki on kuulunut vankilassa rukouspiiriin, jonka toiminnassa on ollut väkivaltaisia piirteitä.
- Vangin epäillään käyttäneen uskonnolla perusteltua väkivaltaa vankilassa. Arvaamatonta ja uhkaavaa käytöstä myös henkilökuntaa kohtaan. Uhonnut henkilökunnalle pelkäävänsä vain jumalaa.
- Vanki on syyllistynyt uskonnolla perusteltuun pahoinpitelyyn vankilassa. Sellitarkastuksessa löydetty salafismiin viittaavaa materiaalia. Esittänyt myönteisen kannanoton liittyen erääseen terrori-iskuun.
- Vanki on kertomansa mukaan siviilissä osallistunut äärioikeistolaisista ideologiaa kannattaviin mielenilmaisuihin, sen lisäksi hän on vankilassa henkilökunnalle esittänyt natsien iskulauseita.
- Vankilan tarkastustoiminnassa havaittiin materiaalia, jonka voidaan tulkita viittaavaan äärioikeistolaisen ideologian ihannointiin. Vanki on myös uhkaillut henkilökuntaa ja käyttäytynyt erittäin aggressiivisesti.

8. Työskentely ääriajatteluun liittyvän vangin kanssa

Erityisesti korkean riskin väkivaltaisten ekstremistien kanssa työskentely on haastavaa ja vaatii työntekijältä erikoisosaamista, jonka hankkimiseksi joutuu näkemään vaivaa ja perehtymään syvällisesti eri ideologisiin teemoihin. Sinänsä radikalisoitumiseen liittyvien havaintojen tekemiseen päivittäisessä työssä ei vaadita erityistaitoja, vaan laadukas peruskoulutus aiheeseen riittää. Radikalisoituneen henkilön kanssa työskentely määräytyy usein vangin yksilöllisen tilanteen mukaan, huomioiden erityisesti mille asteelle radikalisoitumisprosessi on hänen kohdallaan edennyt.

Tärkeintä vankilatyöskentelyssä on pystyä pitämään laitosten turvallisuustaso hyvänä ja osastot hallinnassa. Koulutettu ja ammattimainen henkilökunta pystyy toteuttamaan nämä vaatimukset. Ammattitaitoinen päivittäistyöskentely lähtökohtaisesti mahdollistaa myös laadukkaan tiedonkeräämisen ja radikalisoitumisen varhaisten merkkien havaitsemisen. Vaillinaisen osaamisen riskinä on, että esimerkiksi hartaat uskovaiset muslimit yhdistetään radikalisoitumiseen ja toisin päin, jolloin oleellinen uhka ja seuranta vaativat kohteet voivat jäädä huomiotta.

Tiedonkeräämisen takaamisessa on syytä panostaa vankiloiden tiedonhankintaa suorittavien virkamiesten rekrytointiin ja kouluttamiseen. Hyvä osaaminen tuottaa luotettavaa tietoa. Luotettavan tiedon pohjalta seuranta vankiloissa kohdentuu oikeisiin henkilöihin.

8.1 Interventiot

Tavat puuttua ekstremistiseen käyttäytymiseen vaihtelevat havainnon lähteestä ja sen vakavuudesta riippuen. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen tulisi puuttua välittömästi kurinpidollisin toimin ja samalla uudelleen järjestää vangin osasto/laitossijoittelua, oli väkivaltainen käytös sitten fyysistä tai väkivallalla uhkaamista. Lievempiin havaintoihin tai vihjetietoihin perustuviin tilanteisiin olisi kannattavaa puuttua muilla välittömillä keinoilla, joko puhuttamisella tai taktisella sijoittelulla eri olosuhteisiin. Keskeistä ja tärkeää kuitenkin olisi puuttua tilanteeseen varhaisessa vaiheessa, eikä antaa tilanteen edetä hallitsemattomasti mahdollisesti vakavampaan suuntaan. Suomen vankiloissa työskentelevät hyvin koulutetut vankeinhoidon ammattilaiset pystyvät vastaamaan tilanteisiin ja havainnoimaan osastoilla vallitsevaa dynamiikkaa. Tämä osaaminen yhdistettynä ekstremismiin liittyvän koulutuksen järjestämisellä mahdollistaisi luotettavan tunnistamisen ja tilaisuuden puuttua haitalliseen kehitykseen.

Joissain tilanteissa on syytä harkita tulisiko puuttumiseen käyttää myös uskonnollista ohjaamista tai psykologisen tuen järjestämistä. Suojaavien tekijöiden, kuten perheenjäsenten hyödyntäminen voi olla hyvinkin tärkeässä asemassa, mikäli saadaan varmistettua, että lähipiiri ei vahvista ekstremististä ajattelua. Eri mentoreiden osalta on syytä käyttää harkintaa ja erityisesti kiinnittää huomiota siihen, jos kolmannen sektorin palveluntarjoaja ehdottaa kokemusasiantuntijan käyttöä.

Mikäli vangilla havaitaan ääriajatteluun liittyvää toimintaa, tulisi ekstremismiin ja radikalismiin perehtyneen työntekijän tavata vankia ja selvittää millainen toiminta voisi tukea vangin haastavaa tilannetta. Projektin aikana havaittiin, että esimerkiksi kaikki radikaali-islamiin liittyvät vangit eivät halua imaamia heidän kanssaan keskustelemaan ideologiaan liittyvistä erimielisyyksistä. Nämä vangit usein perustelevat kieltäytymistään sillä, että imaamit ovat korruptoituneita vakoojia, jotka on Suomen valtion ohjaamina määrätty kyseenalaistamaan "aito" islamin tulkinta.

8.2 Arviointi

Terrorismirikoksiin syyllistyneet henkilöt poikkeavat tutkimustiedon valossa merkittävästi muista väkivaltarikoksiin syyllistyneistä. Väkivaltaisilla ekstreemisteillä persoonallisuushäiriöiden tai psykopatian prevalenssi ei ole normaaliväestöä suurempaa. Myöskään syrjäytyminen ei ole merkittävässä yhteydessä väkivaltaiseen ekstremismiin. Näin ollen väkivaltaisen ekstremismin arvioimiseen tarvitaan muusta väkivaltarikollisten arvioinnista poikkeavia työkaluja. Esimerkiksi väkivaltarikosten uusimiseen laajasti käytetty validi arviointimenetelmä HCR-20 ei kykene tunnistamaan väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvää psykopatologiaa.

Väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvien riskiarviointimenetelmien koulutusta on järjestetty Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle. Väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvä arvio tulisi kirjata vangin rangaistusajan suunnitelmaan ja vangin laitosturvallisuuslausuntoon. Turvallisuusarvion johtopäätökset ovat myös vangin itsensä luettavissa, joten tällä tavalla hänellä olisi mahdollisuus muuttaa ongelmalliseksi arvioitua käyttäytymistään rangaistuksen suorittamisen aikana.

8.3 Turvallinen laitossijoittelu

Turvallinen laitossijoittelu on tällä hetkellä tehokkain tapa hallita radikalismien ja väkivaltaisen ekstremismin aiheuttamia ongelmia, koska vaikuttavista kuntoutusmenetelmistä ei vielä ole näyttöä.

Laitossijoittelussa ehdottomasti olennaisinta on kuitenkin tunnistaa vangin radikalisoitumisprosessi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sijoittaa haavoittuvassa asemassa olevat vangit erilleen potentiaalisista vaikuttajista. Erittäin pitkälle radikalisoituneiden henkilöiden kuntouttaminen on kansainvälisesti todettu lähes mahdottomaksi, joten heidän kohdallaan tukitoimien sijaan, täytyy vankilassa keskittyä voimakkaasti tiedonhankintaan. Tukitoimista ei tule kuitenkaan luopua, vaan on silti pyrittävä tarjoamaan erilaisia vaihtoehtoja ja yrittää mitata niiden vaikuttavuutta.

Myös avolaitossijoituksia tulee käyttää harkitusti radikalisoitumisprosessin katkaisemiseksi, mikäli henkilöön ei esimerkiksi ole välttämätöntä kohdistaa aktiivista seuranta ja vanki pystytään laitoksessa pitämään erillään radikalisoitumisprosessissa syvemmillä olevista vangeista. Erittäin tarkkaa harkintaa sijoittelussa täytyy kuitenkin käyttää, koska mahdollisen riskihenkilön hallitsematon poistuminen avolaitoksen valvonnasta voi olla myös suuri riski.

Sijoittelut yli rikosseuraamusaluerajojen tulisi myös huomioida tilanteissa, joissa vangilla ei ole mitään kotipaikkasidonaisuutta tai jos arvioinnin perusteella aluerajojen ylisijoittelulla voidaan huomattavasti vaikuttaa riskien ehkäisemiseen.

8.4 Kuntouttava toiminta

Ekstremistivangeille räätälöityjä kuntouttavia toimia ei ole vielä Suomessa olemassa. Kuntouttavien toimien käyttö on tärkeää linjata, mutta hätiköityjä päätöksiä ilman eri asiantuntijoiden lausuntoja ei suositella tehtävän. Tällä hetkellä ennaltaehkäisevä toiminta on tehokkainta kuntouttavaa toimintaa. Tiedonhankinta ja varhainen tunnistaminen ovat ennaltaehkäisyn tärkeimmät työkalut.

Rikosseuraamuslaitoksen olisi kannattavaa tulevaisuudessa resursoida kuntouttavan toiminnan ja ääriajattelusta irtaantumisen suunnitteluun ja sen mahdolliseen järjestämiseen laitoksissa. Kansainvälisellä tasolla on kehitetty monenlaista ekstremistien kuntouttamiseen liittyvää toimintaa ja niistä voidaan ottaa mallia, mutta käyttöön harkittava toiminta tulisi muokata Suomen olosuhteisiin sopivaksi, lainsäädännön ja Rikosseuraamuslaitoksen arvot huomioiden.

Mahdolliset arviointikäynnit ja keskustelut ilmiöön perehtyneen asiantuntijan toimesta voivat antaa suuntaa, mitkä seikat mahdollisesti auttaisivat henkilöä irtaantumaan ääriajattelusta. Asiantuntija voi keskustella vangille sopivasta toiminnasta yhteisymmärryksessä henkilön kanssa ja tarjota eri vaihtoehtoja tai apua, jos vanki on halukas ottamaan sellaista vastaan.

Rikosseuraamuslaitos voi myös ulkoistaa kolmannelle sektorille kuntoutusta, mutta sen ei tulisi olla ensisijainen päämäärä. Toivottavampaa olisi, että kolmannen sektorin toimijat voisivat tehdä yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen virkailijoiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena olisi myös, että kolmas sektori voisi hallitusti jatkaa kuntoutusta ja työskentelyä vangin kanssa rangaistuksen päätyttyä.

Kolmannen sektorin toimijoiden, sekä ulkopuolisten vierailijoiden ja asiantuntijoiden soveltuvuus tulisi erikseen arvioida. Tavoitteena tulisi olla vakituiset toimijat tai järjestöt, jotka olisivat koulutettu vankilaympäristössä työskentelyyn. Tärkeitä ominaisuuksia kuntouttavan työn tekemiseen ovat suomalaisen yhteiskuntaan integroituneisuus, poliittinen maltillisuus ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

Väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistaminen –projektin aikana on pyritty lisäämään vankiloissa käyvien ja toimivien uskonnollisten johtajien (mm. imaamien), mentoreiden, rikosseuraamusalan työntekijöiden osaamista ja tietoisuutta väkivaltaisesta ekstremismistä, radikalisaation prosesseista sekä juurisyistä, yhdessä eri järjestöjen kanssa Suomen Settlementiliiton hallinnoimassa yhteistyöhankkeessa. Hankkeen antaman kokemuksen mukaan on vielä osittain haasteellista saada imaameita vankiloiden toimintaan mukaan. Potentiaalisiin yhteistyökumppani voisi olla tataarimuslimien-yhteisö, Suomen Islam-seurakunta/Finlandiya Islam Cemaati, joka on mm. vanhin Suomessa toimiva islamilainen yhteisö. Tataarit ovat myös sunni-muslimeita, jota oppisuuntaa pääsääntöisesti lähes kaikki muslimitaustaiset vangit tunnustavat.

Kuntouttavaa toimintaa pitää järjestää ideologiasta riippumatta ja toimintatapoja työskentelyyn tulee kehittää. Radikalisaatioprosessin kumoaminen on äärimmäisen haastavaa, joten suositeltavaa olisi keskittyä ohjaamaan henkilön ajattelua siihen suuntaan, jossa väkivallankäyttö ideologian edistämiseksi hylättäisiin.

9. Henkilökunnan osaaminen

Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan kouluttaminen tulisi järjestää kattavasti, jotta varmistetaan radikalismiin liittyvien havaintojen luotettavasta tulkinnasta ja siitä, että toiminta sulautuu osaksi vankilan arkea ja työskentelytapoja. Etenkin lähityötä tekevä henkilöstö pitäisi kouluttaa verrattain nopealla aikataululla, mutta myös johdolle tulisi järjestää perustason koulutusta aiheeseen liittyen. RSKK:n opiskelijoille, kuin myös Laurean rikosseuraamusalan AMK opiskelijoille, koulutusta tulisi järjestää luentomuotoisena, vakiintuneena osana liitettynä muuhun koulutukseen.

Tiedonhankintaan liittyvää koulutusta tulisi lisätä, sekä edelleen kehittää ja se tulisi suunnata erityisesti yksiköiden turvallisuusvartijoille. Erityisryhmiin kuten järjestäytyneet rikollisuus ja ekstremistit tulisi järjestää syventävää osaamista tarjoavaa koulutusta, jotta RISE voi reagoida mahdollisen cross over-ilmion estämiseen. Cross overilla tarkoitetaan ilmiötä, jossa järjestäytyneet rikollisuus ja ekstremistit pyrkivät yhteiseen toimintaan tai sitä, että radikalisoituneet henkilöt sulautuvat JR-ryhmään.

Radikalisoitumiseen liittyvien vankien osalta henkilökunnan olisi hyödyllistä hallita erilaisia räätälöityjä interventiotekniikoita, jotta haitalliseen käyttäytymiseen puuttuminen voidaan tehdä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja siten vaikuttaa tilanteen kehittymiseen.

Ekstremismin riskiarviointityökalujen käyttökoulutusta suositellaan järjestettävän mahdollisimman laajasti erilaisissa tehtävissä toimiville Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille. Myös erilaisten haastattelutekniikoiden kouluttaminen radikalisoituneiden vankien arvioimiseen täydentäisi kokonaisuutta huomattavasti. Arviointityöhön liittyen olisi hyödyllistä myös kouluttaa tunnistamistyökalujen käyttöä.

Tulevaisuudessa tulisi harkita erikoiskoulutusta sellaiselle henkilöstölle, jotka toimivat yksiköissä, joihin mahdollisesti sijoitetaan korkean riskin väkivaltaisia ekstremistejä.

Rekrytointiin panostaminen

Rekrytoinnin kautta rikosseuraamusalalle on mahdollista saada eri kulttuurien ja kielten osaajia. Monikulttuurisen henkilöstön täytyy kuitenkin täyttää kaikki normaalit työtehtävien vaatimukset, joita muultakin henkilöstöltä vaaditaan. Kielelliset ja kulttuurilliset seikat eivät saa ohittaa muita vaadittavia ominaisuuksia, mutta ne voidaan laskea vahvuuksiksi.

Rekrytoinnissa täytyy ottaa tarkasti huomioon se, että työhön valittavien henkilöiden tulee olla elämäntavoiltaan Rikosseuraamuslaitoksen palvelukseen sopivia henkilöitä, jotka työssään sitoutuvat noudattamaan rikosseuraamusalan arvoja ja periaatteita. Alalle vakituisiin virkoihin nimitettävistä ja väliaikaisista työntekijöistä tulisi aina tehdä turvallisuusselvitys.

10. Tiedonhankinta

Tiedonhankinnan tulisi olla yksi Rikosseuraamuslaitoksen perustoiminnoista ja sen valtakunnallinen organisointi tulee ratkaista, jotta Rikosseuraamuslaitos pystyy tehokkaasti vastaamaan nykypäivän haasteisiin ja muuttuneeseen tilanteeseen kentällä. Vankilatiedonhankinnan tavoitteena on kerätä tietoa vankilassa esiintyvistä rikollisuudesta, vankilan ulkopuolelle ulottuvasta ja vankilaan kohdistuvasta rikollisuudesta, rikosten valmistelusta sekä tehdä havaintoja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, radikalisoitumiseen ja väkivaltaiseen ekstremismiin liittyen.

Vankilatiedonhankinnan merkitys radikalisaation havaitsemiseen ja seurantaan liittyen on aivan keskeinen, erityisesti niissä tilanteissa, joissa ekstremististä toimintaa pyritään peittelemään viranomaisia harhauttaen. Vankiloiden turvallisuusvartijat tekevät äärimmäisen tärkeää työtä, joka osaltaan ennaltaehkäisee uusintarikollisuutta merkittävästi.

Jokaisessa yksikössä tulee olla tarpeita vastaava määrä tiedonhankintahenkilöstöä. Erityisesti suljetuissa vankiloissa tulee olla riittävästi päätoimisena työtehtävänä tiedonhankintaa suorittavia virkamiehiä. Tiedonhankinnan operatiiviset tehtävät ja tiedon analysointi edellyttävät tähän tehtävään nimettyjä henkilöstöresursseja. Kyseisiä tehtäviä ei ole mahdollista suorittaa laadukkaasti ja ammatillisesti muun työn ohella. Väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvien havaintojen varmistaminen ja niistä tarkemman analyysin tekeminen vaativat erityisosaamista, jonka hankkiminen vie aikaa.

Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisesti avovankiloihin sijoitellaan entistä korkeamman riskin omaavia vankeja, jonka vuoksi myös avovankiloiden tiedonhankinnan tulisi olla järjestelmällistä ja säännöllistä. Näin varmistettaisiin tehokkaammin avovankiloiden turvallisuus ja pystyttäisiin paremmin ennalta estämään vankilassa ja vankilasta tapahtuvaa rikollisuutta, sekä erilaisia järjestyshäiriöitä. Vanki ja vankilakohtaista tiedon analysointia voidaan tehdä vankiloissa, jos henkilöt tekevät päätoimisesti työhönsä tiedonhankintaa ja analysointia. Laajempi tiedon analysointi tulisi keskittää alueellisesti tai valtakunnallisesti, sekä osoittaa koulutetut henkilöt näihin tehtäviin joissa he toimisivat vankiloiden turvallisuustiimien tukena. Heillä tulisi olla yhteistyökanava esitutkintaviranomaisiin PTR-toiminnon (Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos) kautta.

11. Tiedonvaihto

Viranomaisyhteistyö eri toimijoiden välillä on erittäin tärkeässä asemassa. Tiedonvaihdesta täytyy olla selkeät yhteistyösopimukset, joiden lainmukaisuus on vahvistettu. Tiedonkulun reititys pitää olla kunnossa. Tiedonvaihdon täytyy olla toimivaa paikallisella tasolla ja tiedonvaihdon tulisi onnistua vaivattomasti myös EU-jäsenmaiden ja pohjoismaiden kesken.

Kaikki väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvät henkilöt/vangit eivät välttämättä automaattisesti ilmene vankiloiden päivittäisessä toiminnassa tai tiedonhankinnassa, koska osa heistä hallitsee erittäin menestyksekkäästi esimerkiksi peitetoimintaan liittyviä taktiikoita. Näissä tilanteissa Rikosseuraamuslaitos on täysin riippuvainen toimivasta viranomaisyhteistyöstä.

Ennakkotiedon saaminen yhteistyöviranomaiselta on tärkeää. Vanki ei ole välttämättä ollut päivääkään suljetussa laitoksessa tai edes tutkintavankeudessa, tullessaan esimerkiksi avolaitokseen suorittamaan tuomiotaan. Samaan aikaan radikalisoitumisprosessi on voinut siviilissä olla jo pitkällä, tai vaihtoehtoisesti avolaitokseen sijoitetaan henkilö, jolla on intressi radikalisoida muita vankeja. Korkean riskin ekstremisti tai mahdollinen terrorismitorjunnan kohdehenkilö ei ensisijaisesti kuulu avolaitokseen.

Tiedonvaihto viranomaisten välillä on erittäin tärkeää radikalisoituneen vangin vapautuessa. Suomen ei tarvitse toistaa muualla Euroopassa jo tehtyjä kohtalokkaita virheitä, että terrori-iskujen tekijät, jotka ovat juuri vapautuneet vankilasta pääsevät yllättämään viranomaiset täysin. Hinta epäonnistuneelle tiedonvaihdolle voi olla kohtuuttoman suuri.

Projektin aikana Rikosseuraamuslaitoksen sisäinen ja yhteistyöviranomaisten välillä tapahtuva tiedonvaihto ekstremismiin liittyen parantui huomattavasti aiempaan verrattuna. Tiedonvaihtoprosessista kehitettiin järjestelmällistä ja hallittua, joten toimintatapojen ylläpidon varmistaminen on erittäin suositeltavaa.

12. Lainmuutostarpeet

Vankilatiedonhankinnan virallistamisen tulisi tapahtua tulevan Rikosseuraamuslaitoksen tiedustelulainsäädännön myötä. Lainsäädännön valmistelussa käytännön asiantuntijoiden konsultointi on erittäin tärkeää, eli tuoda lainvalmisteluun liittyvät asiat tiedonhankintaa päivittäin tekevien virkamiesten tietoon ja kuunnella heidän näkemyksiään. Lain ei tule vahingoittaa vankiloiden tiedonhankintaa, vaan varmistaa, että tiedonhankinnalla saadaan parhain mahdollinen tulos kentällä, laillisin keinoin.

Tiedonhankintaan liittyvän lainsäädännön valmistelussa tulee ehdottomasti ottaa huomioon terrorismirikoksista tuomitut vangit, joiden seurannan tarve vankiloissa on korostetun tärkeää. Vankeuslakiin tulisi tehdä säännösuudistus niin, että kyseisistä rikoksista tuomittuun vankiin tulee automaattisesti pystyä kohdistamaan samoja tiedonhankintakeinoja, kuin varmuusosastolle sijoitettuihin vankeihin. Tämä tarkoittaisi mm. sitä, että ko. vankien puhelut voisi tallentaa ja tarvittaessa kääntää tulkin avulla. Vastaavaa tiedonhankintaa tulisi pystyä kohdentamaan myös kyseisistä rikoksista vangittuihin tutkintavankeihin, mutta toisaalta tähän voidaan tarvittaessa vaikuttaa tuomioistuimen määräämillä yhteydenpitorajoituksilla ja niiden valvonnalla.

Vankien tekemien tilisiirtojen seuranta täytyy lain mukaan olla mahdollista, jos aiotaan estää terrorismin rahoittamista ja siihen liittyvää rahanpesua. Tällä hetkellä tilitietojen seuraamisesta ei ole selkeää säännöstä ja tämä epäkohta tulisi selkeyttää, sekä päivittää tutkinta- ja vankeuslakiin.

13. Yhteenveto

Palaute projektista on ollut alusta lähtien pääsääntöisesti positiivista. Erityisesti yhteistyöviranomaisilta, niin kotimaassa kuin ulkomailla saatu myönteinen palaute motivoi ja kannusti projektityöntekijöitä täyttämään projektille asetetut tavoitteet. Osaaminen, tiedonvaihto ja yhteistyö, jotka kehittyivät merkittävästi projektin aikana, toivon mukaan pienentävät ekstremistien tuottamaa riskiä yhteiskunnalle.

Väkivaltaisen ekstremistin suorittama toiminta ei ole yksittäinen idea, joka loppuu havaittaessa. Se on tekijälleen ideologinen sota, jolla ei pahimmassa tapauksessa ole rauhanomaista loppua. Ekstremistiseen väkivaltaan liittyvät ihmiset eivät lopeta toimintaansa kiinniotettuna, he muuttavat sekä kehittävät toimintatapojaan vankeudessa. Tavoite on lopulta saavutettava, tavalla tai toisella ja tämän lisäksi vankiloissa on mahdollista luoda uusia rikollisia yhteyksiä, sekä tehdä aktiivista vankitovereihin kohdistuvaa rekrytointia.

Ekstremismiin liittyvät henkilöt ovat ideologialleen sitoutuneita ja kärsivällisiä. Muiden ihmisten, sekä myös vankilaviranomaisten manipulointi on havaittu tyypillinen toimintataktiikka. Vierastaistelija-ilmio on maailmalla liittynyt voimakkaasti vankiloihin ja Suomessakin konfliktialueilta palanneiden mahdollinen saapuminen vankiloidemme osastoille täytyy huomioida.

Terrorismirikokseen syyllistynyt vanki on erittäin korkean riskin uhka vankilassa. Terrorismirikokseen syyllistynyt vanki kykenee väkivaltaiseen toimintaan myös vangittuna ja tällöin väkivalta kohdistuu mahdollisesti joko muihin vankeihin tai henkilökuntaan. Medialähteiden mukaan Ranskan vankiloissa edellä mainitun kaltaiset ongelmat ovat päässeet jo liian pitkälle, mikä on johtanut muun muassa henkilökunnan lakkoihin ja mittavaan epäjärjestykseen vankeinhoidon organisaatiossa.

Rikosseuraamuslaitos on tulevaisuudessa suuren haasteen edessä. Väkivaltainen ekstremismi on ilmiö, joka on tullut jäädäkseen Suomen vankiloihin.

14. Lähteet

<http://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen>

<https://rm.coe.int/16806f9aa9>

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/P10Stj1c7/ESRA_VERAD_PROJEKTI_valiraportin_julkinen_versio.pdf

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

<http://tatar.fi/fi/islam/>

<https://www.cbsnews.com/news/france-standoff-with-gunman-reaches-deadly-end/>

http://www.lemonde.fr/societe/article/2014/09/08/mehdi-nemmouche-ce-que-l-on-sait-de-son-parcours_4483458_3224.html

<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-charlie-hebdo-attackers-kids-france-radicalised-paris>

<https://www.b.dk/nationalt/pet-ingen-grund-til-at-tro-at-22-aarig-planlagde-terrorangreb>

<https://www.wsj.com/articles/abaaoud-seemed-to-put-life-of-crime-behind-him-lawyer-says-1447965540>

<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/News/1.2581476>

<https://www.nytimes.com/2016/03/25/world/europe/expanding-portraits-of-brussels-bombers-ibrahim-and-khalid-el-bakraoui.html>

<http://time.com/4367986/larossi-abballa-isis-paris-killed-police/>

<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/27/normandy-church-attack-who-is-the-suspect-adel-kermiche/>

<https://www.politico.eu/article/suspected-berlin-attacker-spent-4-years-in-italian-jails/>

<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/24/khalid-masood-everything-know-london-attacker/>

<http://edition.cnn.com/2017/04/20/europe/champs-elyses-in-paris-closed/>

<https://news.sky.com/story/spain-attacks-imam-had-links-to-2004-madrid-bomber-10998413>

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005530088.html>